

Verduurzaming tijdens Corona

Optimistische huiseigenaren
wachten op juiste moment

Index

1

**Kansen voor ondernemers
terwijl huiseigenaren
afwachten**

2

**Klimaatdoelstelling
onder druk?**

3

**Steun voor Energie-
en Klimaatbeleid**

Wat doet corona met woningverduurzaming en klimaatdoel?

Samenvatting

- ▶ Corona heeft volgens huizenbezitters een positief effect op het halen van de Nederlandse Klimaatdoelstelling voor 2030. Dan moet de CO₂-uitstoot 49 procent lager liggen dan in 1990. 49 procent van de huizenbezitters denkt dat het makkelijker wordt om die doelstelling te halen, terwijl slechts 24 procent denkt dat het moeilijker wordt.
- ▶ Bij dezelfde groep loopt de bereidheid om te investeren in verduurzaming van het eigen huis echter terug. Tegen elke 11 huizenbezitters die door corona meer in verduurzaming willen steken, staan 27 huizenbezitters die vanwege corona juist op de rem trappen.
- ▶ Dit wordt onder andere gedreven door uitstelgedrag en een verslechtering van de financiële buffers van woningbezitters. Corona beïnvloedt de financiële buffers, zowel ten kwade als ten goede. Tegen elke 19 huiseigenaren die hun financiële buffer zien dalen, staan 17 huizenbezitters die hun buffer juist zien stijgen.
- ▶ 86 procent van de ondernemers die woningen verduurzamen, middels zonnepanelen, isolatie, een warmtepomp of een zonneboiler, zien de omzetten daardoor dalen in het 3e kwartaal. Een derde van de ondernemers rekent op een omzetverlies van 20 procent of meer.
- ▶ Ook zijn deze ondernemers een stuk pessimistischer over het halen van de klimaatdoelstelling; 81 procent van hen denkt dat het moeilijker wordt om de doelstelling te halen nu investeringen wegvallen.
- ▶ Als de overheid straks scherpere keuzes moet maken om de begroting op orde te houden dan vinden Nederlanders dat energie en klimaatbeleid niet het kind van de rekening moet worden:
 - Bezuinigingen op subsidies voor verduurzaming van de energievoorziening zijn niet populair: 64 procent van de Nederlanders is voor behoud van deze subsidies
 - Ook vindt 44 procent van de Nederlanders het bespreekbaar als burgers en bedrijven meer belasting moeten gaan betalen op CO₂-uitstoot. Slechts 29 procent is hier tegen. Vooral jongeren vinden een hogere CO₂-belasting acceptabel.
- ▶ Deze zaken komen naar voren uit een representatieve enquête van Panelwizard in opdracht van ABN AMRO onder consumenten, en uit niet eerder gepubliceerde resultaten uit een enquête van de NVDE onder haar leden.

1. Kansen voor ondernemers terwijl huiseigenaren afwachten

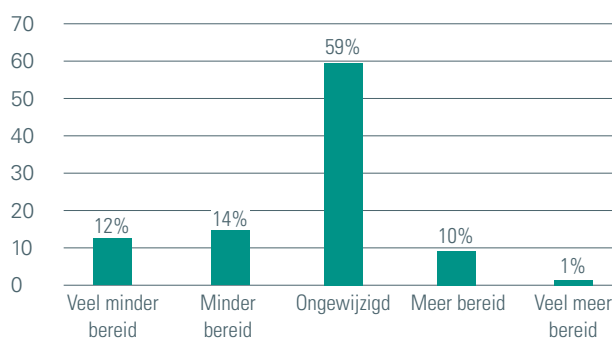
Bereidheid tot investeren

De coronatijd heeft een negatief effect op de bereidheid van huizenbezitters om te investeren in de aankoop van zonnepanelen, isolatie, een warmtepomp of een zonneboiler. Tegen elke 11 huizenbezitters die door corona meer in verduurzaming willen steken, staan 27 huizenbezitters die vanwege corona juist op de rem trappen, zo blijkt uit ons onderzoek.

Woningbezitters zijn daarmee volgens ons minder pessimistisch dan de bedrijven waarvan zij hun zonnepanelen, isolatie, een warmtepomp of een zonneboiler betrekken. Zo zegt 86 procent van de ondernemers die woningen verduurzamen, te verwachten dat hun omzet in het derde kwartaal van dit jaar gaat dalen. Van die pessimistische groep rekent een derde op een omzetverlies van 20 procent of meer¹. Dit blijkt uit een recente enquête die de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE) onder haar leden heeft uitgevoerd.

De huidige bereidheid van huiseigenaren om te investeren in verduurzaming van hun woningen hebben we ook laten afzetten tegen de bereidheid om te investeren in andere zaken. Hieruit blijkt dat de woningverduurzaming het als geldbestemming aflegt tegen eten en drinken, inrichting en comfort van huis/tuin en sparen/beleggen. Maar woningverduurzaming is in deze coronatijd voor de huiseigenaar wel een aantrekkelijkere besteding dan een vakantie, een nieuwe auto/fiets of nieuwe kleding.

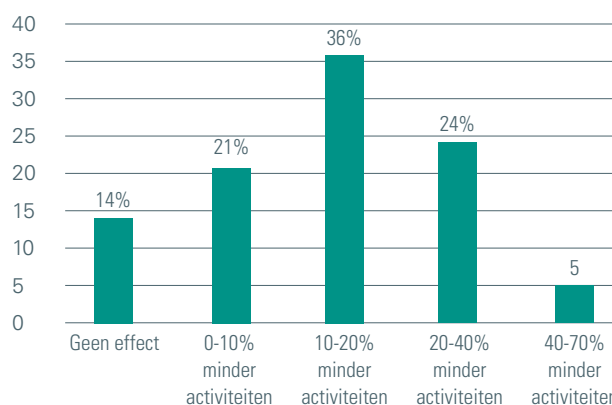
FIGUUR 1. BENT U SINDS DE CORONACRISIS MEER OF MINDER BEREID OM GELD UIT TE GEVEN AAN VERDUURZAMING VAN HET HUIS (BIJVOORBEELD ZONNEPANELEN, ISOLATIE, WARMTEPOMP, ZONNEBOILER)?

Door: ABN AMRO.

Bron: Panelwizard.

FIGUUR 2. VERWACHT EFFECT VAN DE CORONACRISIS OP DE EIGEN SECTOR IN HET DERDE KWARTAAL VAN 2020.

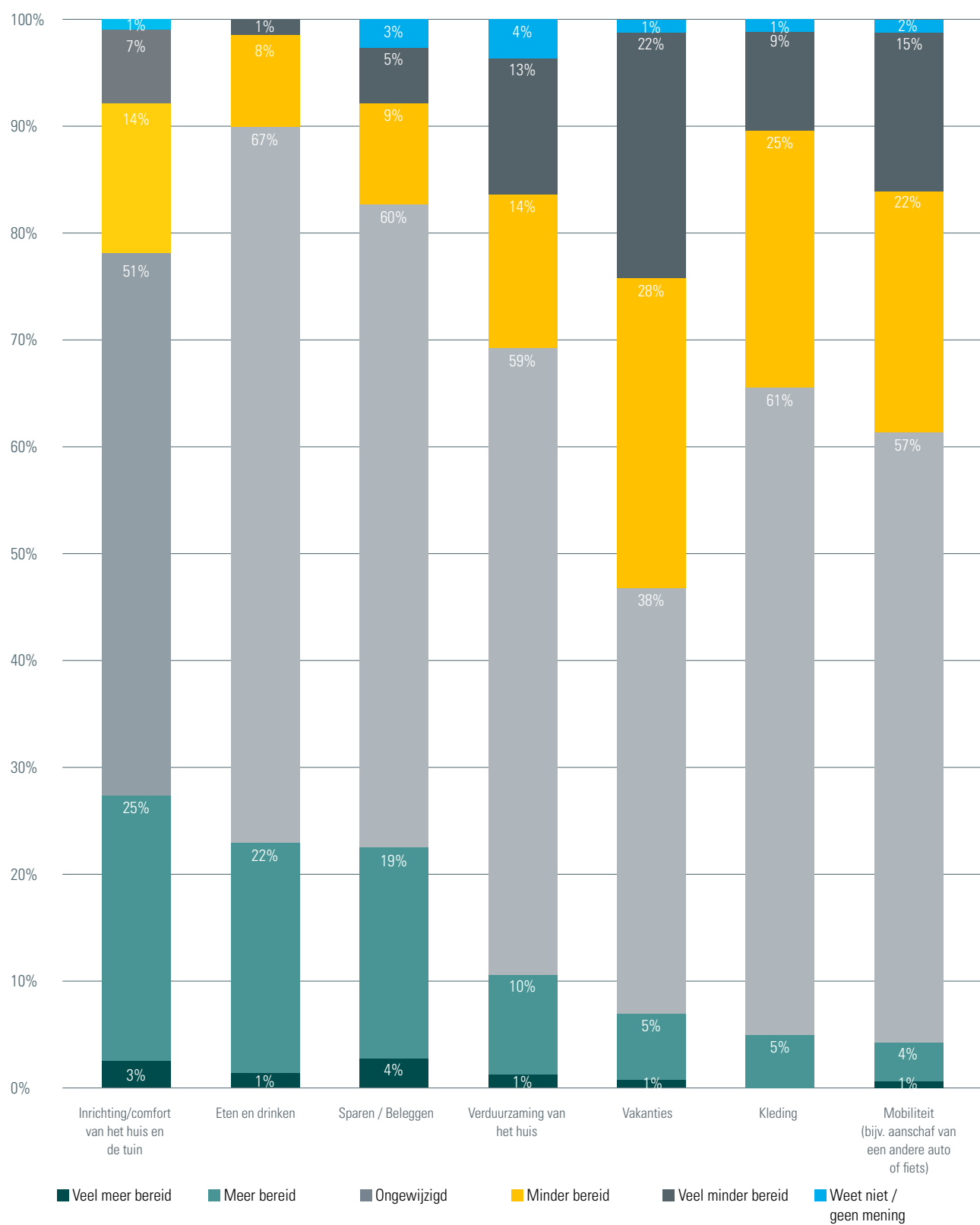

Door: ABN AMRO.

Bron: NVDE antwoorden van 42 ondernemers actief in de verduurzaming van woningen (warmtepompen, zon-op-dak en isolatiebedrijven).

¹ Uit een recente peiling van de Vereniging Eigen Huis komt naar voren dat huiseigenaren het verduurzamen van een woning uitstellen. Voor de crisis wilde 27% van de huiseigenaren hun woning verduurzamen, nu is 16% dat nog van plan. Het merendeel is dus nog van plan de verduurzamingsmaatregelen voort te zetten. Van de uitstellers zegt driekwart zijn huis na de coronacrisis alsnog te verduurzamen. Belangrijkste redenen zijn de onzekerheid over het verloop van de coronacrisis, financiële reserves achterhouden en geen mensen over de vloer willen. Kleine verduurzamingsmaatregelen als ledlampen en tochtstrips gaan wel door, maar het uitstel zit vooral bij zonnepanelen, isolatie, een warmtepomp en een duurzame cv-ketel.

FIGUUR 3. BENT U SINDS DE CORONACRISIS MEER OF MINDER BEREID OM GELD UIT TE GEVEN AAN DE VOLGENDE ZAKEN?

Door: ABN AMRO

Bron: Panelwizard.

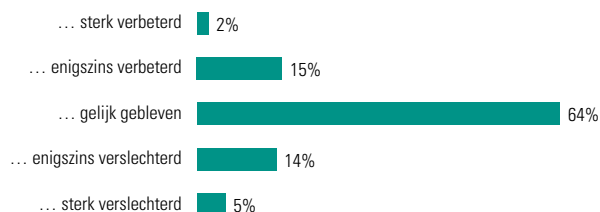
Financiële buffers

De financiële buffers, waaruit woningbezitters hun huisverduurzaming betalen, worden door corona ontegenzeggelijk beïnvloed. Tegen elke 19 huiseigenaren die hun financiële buffer zien dalen, staan 17 huizenbezitters die hun buffer zien stijgen. Twee derde van de huiseigenaren rapporteert een onveranderde financiële buffer.

Het zijn met name jonge huiseigenaren en huiseigenaren met een vast dienstverband die hun financiële buffer in coronatijd zien stijgen. Dat kan te maken hebben met een terugval van bestedingen buitenshuis. Uit geaggregeerde betaalddata van particuliere ABN AMRO-klanten blijkt dat de Nederlandse intelligente lockdown leidt tot 13 procent lagere consumptieve bestedingen jaar-op-jaar.

Voor veel freelancende of zzp'ende huizenbezitters vormt corona juist een aantasting van de financiële positie. Dat blijkt bij 46 van de 100 huiseigenaren met een flexinkomen het geval.

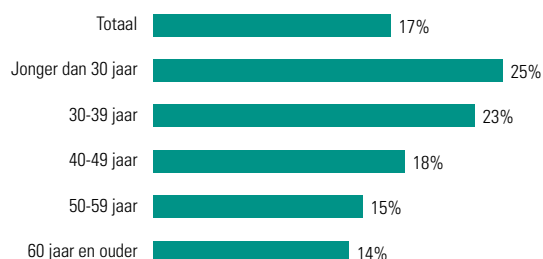
FIGUUR 4. WAT IS HET EFFECT VAN DE CORONACRISIS OP DE FINANCIËLE BUFFER VAN UW HUISHOUDEN?

Door: ABN AMRO

Bron: Panelwizard.

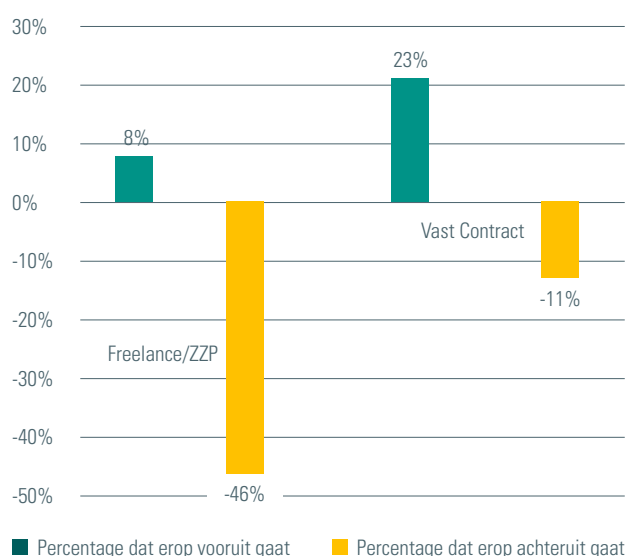
FIGUUR 5: DE FINANCIËLE BUFFER VAN MIJN HUISHOUDEN IS (STERK) GESTEGEN – NAAR LEEFTIJDSGROEP

Door: ABN AMRO

Bron: Panelwizard.

FIGUUR 6. WAT IS HET EFFECT VAN DE CORONACRISIS OP DE FINANCIËLE BUFFER VAN UW HUISHOUDEN? – NAAR TYPE ARBEIDSCONTRACT

Door: ABN AMRO

Bron: Panelwizard.

Vier tips voor ondernemers actief in de verduurzaming van woningen

1 Het sentiment verslechterd omdat particulieren afwachten

72 procent van de woningbezitters heeft een vast contract of is met pensioen, en van deze groep ziet 85 procent hun financiële reserves stijgen of gelijk blijven. Bovendien is 70 procent van de woningeigenaren nog even bereid of zelf meer bereid om de woning te verduurzamen dan voor de crisis. Uitstelgedrag bij deze grote groep is echter een belangrijke reden voor teruglopende omzetten.

2 Benadruk daarom waarom het lonend is om juist nu te verduurzamen

Een scherpe coronadeal kan twijfelaars over de streep trekken. Benadruk ook dat de afbouw van de salderingsregeling, die over enkele jaren begint, het aantrekkelijk maakt om nu te verduurzamen. Wie nu zonnepanelen installeert, pakt nog een paar vette jaren mee.

3 Vakantiegeld wordt vaak in mei of juni uitbetaald, speel hier slim op in

Juist in mei of juni zullen veel consumenten met een vast contract ervaren dat ze geld overhouden, omdat het vakantiegeld in deze maanden wordt gestort. Nu veel huiseigenaren noodgedwongen de vakantie doorbrengen in eigen huis, kan een slim en scherp aanbod juist in deze periode effectief zijn.

4 Communiqueer pro-actief wat veilig kan worden uitgevoerd en welke voorzorgsmaatregelen moeten worden getroffen

Twijfel over de veiligheid van uitvoer van verduurzamingsmaatregelen kan ook leiden tot uitstelgedrag. Heldere, proactieve communicatie kan die zorgen bij klanten wegnemen. Sommige verduurzamingmaatregelen, zoals spouwmuurisolatie of de installatie van zonnepanelen, kunnen vrijwel zonder aanpassingen doorgaan omdat veel werk buitenshuis plaatsvindt. Andere maatregelen kunnen uitgevoerd worden met gepaste, en in de regel overkomelijke, voorzorgsmaatregelen.

Alexander Goense

Analist Sector Energie

T: 06 1930 42 30

E: alexander.goense@nl.abnamro.com

2. Klimaatdoelstelling onder druk?

Invloed van corona op het klimaatdoel

In het Nederlandse Klimaatakkoord willen overheid en bedrijfsleven de CO₂-uitstoot in 2030 met 49 procent verminderen vergeleken met 1990. Overheid, bedrijven en burgers zullen investeringen moeten doen om dit doel te bereiken.

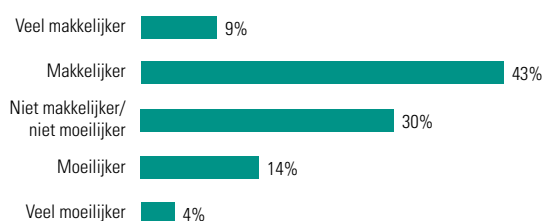
De coronacrisis zet allerlei prognoses op hun kop. Er wordt minder CO₂ uitgestoten. De economie presteert minder, waardoor er in theorie minder geld beschikbaar is om in het klimaat te investeren. Maatschappelijke saamhorigheid en vertrouwen in de overheid zijn momenteel groter dan voorheen.

Wij vroegen ons af hoe de coronatijd volgens Nederlanders van invloed is op het halen van bovenstaande klimaatdoel. Van de woningbezitters verwacht 49 procent dat het klimaatdoel van 2030 vanaf nu (veel) gemakkelijker te halen valt. Slechts 21 procent denkt dat het moeilijker wordt om de doelstelling te halen.

Nemen we niet-huizenbezitters mee en kijken we dus naar alle Nederlanders samen, dan zien we dat 52 procent denkt dat klimaatdoel gemakkelijker haalbaar wordt en 18 procent juist moeilijker.

Het opleidingsniveau van de respondenten heeft weinig invloed op de verwachting. Van de hoogopgeleide Nederlanders denkt 54 procent dat het nationale klimaatdoel gemakkelijker haalbaar wordt en ziet 18 procent meer beren op de weg.

FIGUUR 7. DENKT U DAT DOOR DE CORONACRISIS DE KLIMAATDOELSTELLING 2030 MAKKELIJKER OF MOEILIJKER TE HALEN ZAL ZIJN?

Door: ABN AMRO

Bron: Panelwizard

FIGUUR 8. IN HET NEDERLANDSE KLIMAATAKKOORD WILLEN OVERHEID EN BEDRIJFSLEVEN DE CO₂-UITSTOOT IN 2030 MET 49 PROCENT VERMINDEREN VERGELEKEN MET 1990. DENKT U DAT DOOR DE CORONACRISIS DEZE DOELSTELLING MAKKELIJKER OF MOEILIJKER TE HALEN ZAL ZIJN? – NAAR HOOGST VOLTOOIDE OPLEIDING.

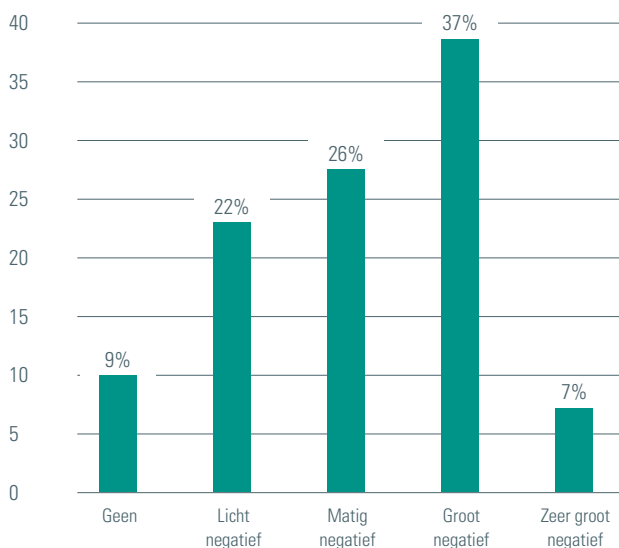

Door: ABN AMRO

Bron: Panelwizard

Hiermee zijn Nederlandse particulieren in coronatijd een stuk positiever over de haalbaarheid van de klimaatdoelstelling dan Nederlandse ondernemers in de duurzame energiesector. Uit de eerder aangehaalde enquête van de NVDE blijkt dat 70 procent van de NVDE-leden die zich bezighouden met de verduurzaming van woningen verwachten dat corona een matige tot zeer grote negatieve impact op halen van het klimaatakkoord heeft.

FIGUUR 9. VERWACHT EFFECT VAN DE CORONACRISIS OP HET KLIMAATAKkoord, ANTWOORDEN VAN 46 ONDERNEMERS ACTIEF IN DE VERDUURZAMING VAN WONINGEN (WARMTEPOMPEN, ZON-OP-DAK EN ISOLATIEBEDRIJVEN).

Door: ABN AMRO

Bron: NVDE

Analyse haalbaarheid Klimaatdoelstelling

Hebben de consumenten gelijk of de ondernemers? Wordt het makkelijker of moeilijker om de klimaatdoelstelling te halen?

Het wordt zeker niet makkelijker om de doelstelling te halen. In 2020 zal de uitstoot van broeikasgassen – dankzij de crisis– voor het eerst in jaren scherp dalen. Toch valt er weinig te juichen. Productievolumes dalen hard waardoor de uitstoot daalt. Maar onder de motorkap dreigt de structurele verschuiving van fossiele naar hernieuwbare bronnen juist te stagneren. Bedrijven zien hun financiële ruimte om te investeren in schone maar duurdere technieken verdampen, en ook consumenten houden de hand op de knip. Zo blijven we langer afhankelijk van fossiele brandstoffen en komen de klimaatdoelen voor 2030 en daarna in gevaar. In het Nederlandse Klimaatakkoord is afgesproken tot 2030 1,5 miljoen woningen te verduurzamen. Daarvoor moeten per 2021 50.000 woningen per jaar verduurzaamd worden, en dit tempo moet uiteindelijk stijgen naar 200.000 woningen per jaar in 2030. Aangezien 58% van de Nederlandse woningen in particulier bezit is, moeten ook particuliere woningeigenaren in toenemende mate verduurzamen om deze doelstelling te halen.

Arnold Mulder

Sector Banker Energie

T: 06 1078 75 15

E: arnold.mulder@nl.abnamro.com

3. Steun voor Energie- en Klimaatbeleid

Welke keuzes moet de overheid maken?

De Nederlandse overheden geven nu veel geld uit aan maatregelen om het coronavirus te bestrijden en in te dammen. Na de crisis zullen zij daarom waarschijnlijk scherpere keuzes moeten maken om de begroting op orde te houden. We hielden het panel Nederlanders een aantal mogelijke oplossingen voor:

- ▶ Bezuinigen op subsidies voor bedrijven en particulieren voor duurzame energievoorziening
- ▶ Verhogen van belastingen op CO₂-uitstoot voor bedrijven en particulieren
- ▶ Verhogen van de inkomstenbelasting voor particulieren
- ▶ Verhogen van btw en accijnzen op consumentenproducten
- ▶ Verhogen van de winstbelasting voor bedrijven
- ▶ Verhogen van de woz-belastingen op woningen

Het hemd is de Nederlander nader dan de rok, met breed verzet (twee derde of meer van de respondenten) tegen een hogere inkomstenbelasting, een hogere btw en accijnzen en een hogere woz-belasting; plus brede steun (meer dan de helft van de respondenten) voor een hogere winstbelasting voor bedrijven.

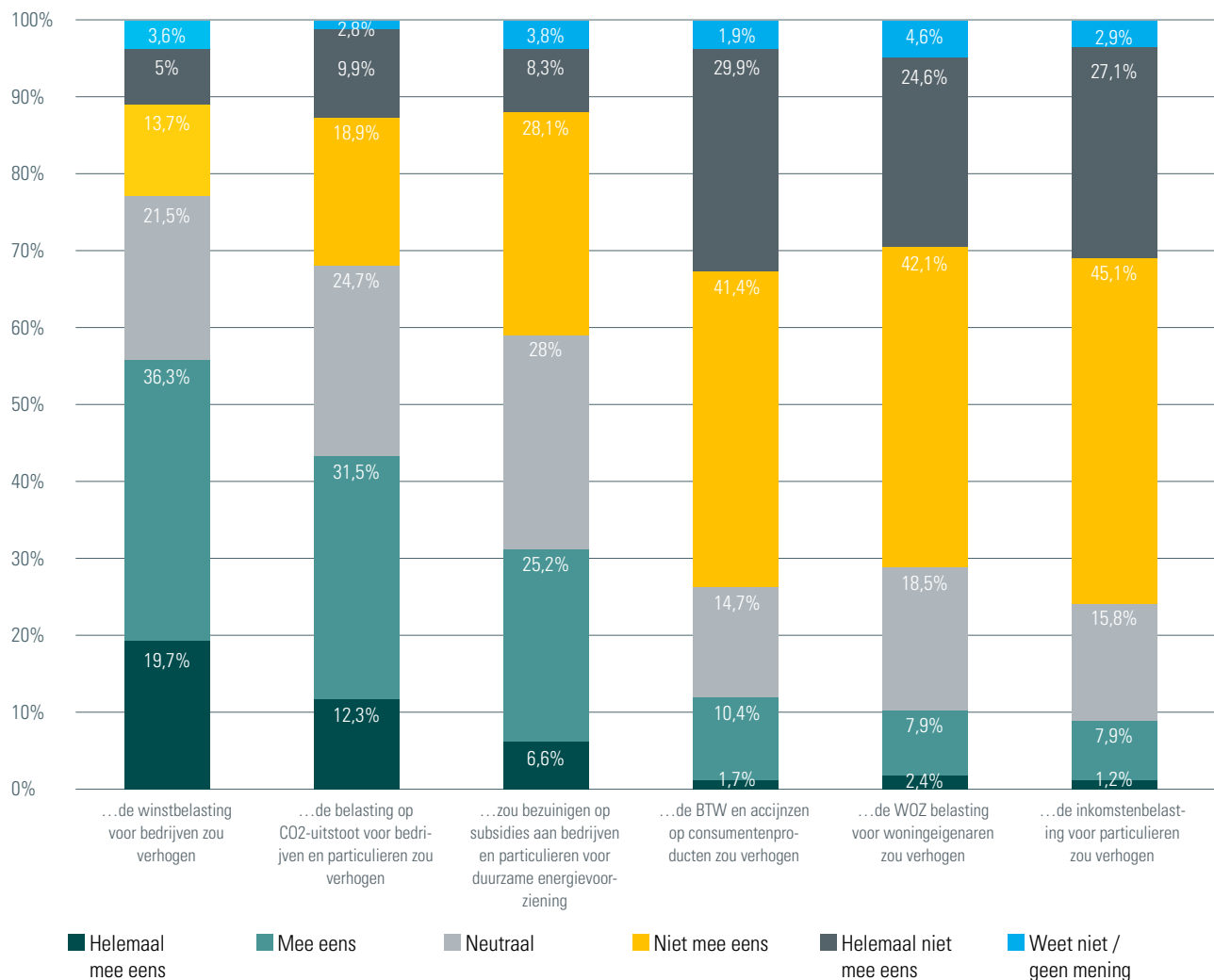
Van de Nederlanders is 64 procent voor behoud van duurzaamheidssubsidies voor burger en bedrijf, terwijl slechts 32 procent bezuinigingen op deze subsidies steunt om zo de overheidsfinanciën weer in balans te brengen. Het maakt daarbij interessant genoeg niet uit of men huizenbezitter is (33 procent voor versobering) of geen huis bezit (31 procent voor versobering).

Verrassend vinden wij het resultaat dat bijna 44 procent van de Nederlanders vindt dat begrotingstekorten medegefinancierd mogen worden uit hogere belastingen op CO₂-uitstoot, zoals de energiebelasting die over de energienota loopt en de CO₂-heffing die grote bedrijven vanaf 2021 gaan betalen.

Het draagvlak voor deze hogere belastingdruk op CO₂-emissies is het grootst onder jongeren tot 30 jaar (58 procent) en het kleinst onder ouderen vanaf 60 jaar (36 procent). Hoogopgeleiden staan een stuk sympathieker tegen het verhogen van deze heffing (60 procent) dan middelbaar opgeleiden (41 procent) en laagopgeleiden (31 procent). Opvallend is verder dat inwoners van Noord-Nederland het minst enthousiast zijn en inwoners van West-Nederland het meest.

FIGUUR 10. DE OVERHEID GEEFT NU VEEL GELD AAN CORONAMAATREGELEN. NA DE CRISIS ZAL DE OVERHEID DAAROM WAARSCHIJNLIJK SCHERPERE KEUZES MOETEN MAKEN OM DE BEGROTING OP ORDE TE HOUDEN.

IN HOEVERRE BENT U HET EENS MET ONDERSTAANDE UITSPRAKEN?

Door: ABN AMRO

Bron: Panelwizard.

Analyse hogere CO₂-belasting

Ind april heeft de overheid ter consultatie een nieuw voorstel gepresenteerd: een extra CO₂-heffing voor de Nederlandse industrie. Consumenten lijken een hogere CO₂-belasting voor consumenten en bedrijven te steunen, om zo de overheidsbegroting na corona te repareren. Gaat het gepresenteerde voorstel helpen om het begrotingstekort te dichten?

Als het de voorgestelde CO₂-heffing volgend jaar al zou worden ingevoerd, kan het nog jaren duren voordat de regeling resulteert in inkomsten voor de overheid. Juist vanwege de coronacrisis is besloten om de regels in de eerste jaren zodanig te verruimen, dat er niet of nauwelijks betaald hoeft te worden. Niet alleen levert het wetsvoorstel de staat dus niet of nauwelijks inkomsten op omdat de regeling weinig tot niets kost, het geeft het bedrijven ook nauwelijks een prikkel om te verduurzamen.

Hoe zou een hogere CO₂-belasting er dan uit kunnen zien?

Grote bedrijven in Europa betalen al een CO₂-belasting via het Europese emissiehandelssysteem ETS. Aanscherping van dit systeem is voorzien voor 2021. Een snelle en daadkrachtige aanscherping van het ETS kan de inkomsten van de overheid al op korte termijn doen stijgen, terwijl het ook bij grote bedrijven verduurzaming stimuleert.

Een CO₂-belasting voor consumenten zou indirect kunnen worden geheven door de accijnzen op benzine en diesel te laten stijgen. Zo stijgen op korte termijn de overheidsinkomsten en wordt een overstap naar een elektrische auto interessanter. Ook kan de energiebelasting op aardgasgebruik verder stijgen. Het afgelopen jaar heeft het kabinet dit ook gedaan: toen werd aardgas duurder en elektriciteit goedkoper. Zo wordt de installatie van

een warmtepomp en isolatie van koopwoningen aantrekkelijker gemaakt.

Recent zijn door de coronacrisis de gasprijzen flink gedaald. De overheid zou zodoende de belasting op aardgas kunnen verhogen, zonder dat consumenten vergeleken met 2019 hogere energielasten krijgen. Zo genereert de overheid extra inkomsten, en worden opnieuw duurzame alternatieven gestimuleerd.

We hebben Nederlanders niet gevraagd naar hun houding ten opzichte van deze uitwerkingen van een CO₂-belasting.

Arnold Mulder

Sector Banker Energie

T: 06 1078 75 15

E: arnold.mulder@nl.abnamro.com

Onderzoekverantwoording

ABN AMRO Sector Advisory heeft op 22 april een online enquête opgesteld met zes vragen over de effecten van corona op de bereidheid van Nederlanders tot het doen van verduurzamingsinvesteringen in de eigen woning en over de door Nederlanders verwachte effecten van corona op het nationale klimaatbeleid en de belastingbeleid.

De enquête werd tussen vrijdag 24 april en dinsdag 28 april uitgezet onder leden van PanelWizard Nederland. Dit leverde 1214 geldige responses op, waarvan 736 van eigenaren van een eigen woning. De onderzoeksresultaten vormen volgens PanelWizard

een exacte en representatieve afspiegeling op basis van de kenmerken leeftijd, geslacht, gezinssituatie, arbeidsparticipatie, opleiding en regio.

Deze eigen Panelwizard-resultaten hebben we in bovenstaande publicatie vergeleken met niet eerder gepubliceerde uitkomsten van een enquête van de ondernemersvereniging NVDE onder haar leden. De NVDE-enquête is ingevuld door 140 bedrijven/organisaties, waarvan 46 met een directe relatie tot woningverduurzaming. ABN AMRO heeft inzage gekregen in een uitgebreidere analyse van de enquête.

Colofon

Dit rapport is een uitgave van ABN AMRO.
Teksten zijn afgesloten op 6 mei.

Auteurs

Arnold Mulder, Sector Banker Energie, ABN AMRO Sector Advisory
Alexander Goense, Analist Sector Energie, ABN AMRO Sector Advisory

Eindredactie

Loek Caris, Dunameis Communicatie

Contact

Arnold Mulder, ABN AMRO Sector Advisory,
arnold.mulder@nl.abnamro.com,
06 - 10 78 75 15

Distributie

U kunt deze uitgave vinden op abnamro.nl/nl/zakelijk/insights/sectoren-en-trends

Opmaak

Xerox Creative Services

Fotoverantwoording

Shutterstock

Disclaimer

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd. Het gebruik van tekst en/of cijfers uit deze publicatie is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.